

Сивопляс Ю.Ю., ад'юнкт кафедри
кримінального права Національної
академії внутрішніх справ

ОКРЕМІ РОЗ'ЯСНЕННЯ ЩОДО МАТЕРІАЛЬНОГО ТА НЕМАТЕРІАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

За результатами другого раунду оцінювання щодо виконання Україною міжнародних рекомендацій, GRECO рекомендувала визначити в кримінальному законі поняття хабар, яке повинно також включати неправомірні переваги нематеріального характеру. Законом від 18.04.2013 року № 221-VII Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією поняття хабар в КК України та інших нормативно-правових актах замінено на поняття неправомірна вигода.

Відповідно до поточної редакції Закону від 14.10.2014 року № 1700-VII Про запобігання корупції неправомірна вигода - це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [1].

Тобто, значним кроком законодавця вперед стало не лише формальне перейменування хабара у неправомірну вигоду як предмету злочину, а й зміна його сутності. Серед іншого, головною відмінністю неправомірної вигоди від хабара є те, що останній має виключно майновий характер, а неправомірна вигода може мати як матеріальний, так і нематеріальний характер (переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи тощо).

В Постанові Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 року № 5 Про судову практику у справах про хабарництво на час існування поняття хабар, визначалось, що оскільки одержання хабара є корисливим злочином, його предмет має виключно майновий характер. Ним можуть бути майно (гроші, цінності та інші речі), право на нього (документи, які надають право отримати майно, користуватися ним або вимагати виконання зобов'язань тощо), будь-які дії майнового характеру (передача майнових вигод, відмова від них, відмова

від прав на майно, безоплатне надання послуг, санаторних чи туристичних путівок, проведення будівельних або ремонтних робіт тощо). Послуги, пільги і переваги, які не мають майнового характеру (похвальні характеристика чи виступ у пресі, надання престижної роботи тощо), не можуть визнаватися предметом хабара. Одержання їх може розцінюватись як інша (некорислива) заінтересованість при зловживанні владою чи службовим становищем [2].

Дана нормативна позиція активно підтримувалась вітчизняними науковцями та заперечувалась можливість встановлення кримінальної відповідальності за одержання неправомірної вигоди. Так, М.І. Хавронюк і О.А. Єрмак зазначають, що в Конвенції ООН проти корупції та Кримінальній конвенції РЄ про боротьбу з корупцією про блага (вигоди) нематеріального характеру не йдеться та це суперечить загальновизнаному розумінню корупції. Однак, ми підтримуємо П.П. Андрушко, який зазначає, що дана позиція є застарілою, яка сформувалась ще за радянських часів та зазначає, що неправомірна вигода може бути як матеріальна, так і нематеріальна [3, с. 41].

Щодо різновиду неправомірної вигоди яка має нематеріальний характер (переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи) в кримінальному законодавстві України немає жодних роз'яснень. М.І. Хавронюк також зазначає, що законодавцем не проведе розмежування між термінами, які позначають предмет корупційних правопорушень [3, с. 115]. Отже, спробуємо детально розкрити їх зміст.

Під перевагами, як предметом неправомірної вигоди розуміють особливі привілеї, що створюють додаткові можливості для конкретних осіб, які вигідно відрізняють їх від інших (наприклад, зменшення обсягу трудових обов'язків зі збереженням повної оплати праці, отримання поза чергою житла та ін.) [4].

Наступним проявом неправомірної вигоди є послуга. Відповідно до п. 17 ст. 1 Закону від 12.05.1991 № 1023-ХІІ Про захист прав споживачів послуга - це діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб. [9]. Виходячи із цього, послуги у контексті

неправомірної вигоди слід розуміти як дії на задоволення потреб будь-кого [4].

Що ж стосується пільг як можливого виду неправомірної вигоди, то його розуміння є досить близьким до розуміння поняття переваги. Слово пільги в українській мові означає:

- 1) повне або часткове звільнення від дотримання встановлених законом загальних правил, виконання будь-яких обов'язків;
- 2) великодушне, не дуже суворе ставлення до чиєї-небудь провини; 3) полегшення. Деякою мірою зміст цього слова є подібним до слова переваги, які стосуються надання певних привілеїв відносно інших. У цьому зв'язку і виникає необхідність їх відмежування, оскільки до переваг та пільг не можуть відноситися інші види неправомірної вигоди, тобто кошти, майно, послуги чи нематеріальні активи. Так само не можуть відноситися до переваг ті привілеї, які є пільгами. Отже, під пільгами слід розуміти повне або часткове звільнення особи від виконання певних обов'язків. [4].

У попередній редакції поняття неправомірна вигода, яке давалось в Законі від 11.06.2009 року № 3206-УІ Про засади запобігання та протидії корупції, містилось уточнення, що переваги, пільги, послуги як предмет злочину можуть бути матеріального або нематеріального характеру. В чинній редакції цей поділ відсутній, але введено такий різновид неправомірної вигоди як нематеріальні активи. На думку М. І. Хавронюка, нематеріальні активи - це не будь-які блага нематеріального характеру. При тлумаченні цього поняття, на думку науковця, потрібно звертатися до п. 14.1.120 ст. 14 Податкового Кодексу [3, с. 117]. Отже, нематеріальні активи - це право власності на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами [5].

Вважаємо, що з метою забезпечення однакового і правильного застосування поняття неправомірна вигода під час кваліфікації злочинів або кримінальних правопорушень, Пленумом Вищого спеціалізованого суду України з розгляду

цивільних та кримінальних справ мають бути прийняті керівні роз'яснення щодо матеріального та нематеріального характеру неправомірної вигоди з чітким розмежуванням кожного виду неправомірної вигоди один від одного.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Верховна Рада України; Закон від 14.10.2014 № 1700-УП [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/pripi443367101326150>
2. Про судову практику у справах про хабарництво : Верховний Суд; Постанова від 26.04.2002 № 5 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show Y0005700-02](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/Y0005700-02)
3. Андрушко П.П. Реформа Українського антикорупційного законодавства у світлі міжнародно-правових зобов'язань України. / П.П. Андрушко. - К.: Атіка. - 2012. - С. 41, 115-117.
4. Грудзур О.М., Семенюк О.О. Зміст поняття неправомірна вигода в ст. 160 Кримінального кодексу України / О.М. Грудзур, О.О. Семенюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки, 2015. - Випуск 3-2. Т. 3 - С. 80-86.
5. Податковий кодекс України : Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI 5 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1452598199898789>.

Сівак О.В., ад'юнкт кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ

СУТНІСТЬ ПРАВОЇ ПРИРОДИ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Заходи забезпечення кримінального провадження, в систему яких входять і запобіжні заходи, являються заходами впливу з боку державних органів або посадових осіб на поведінку суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності, що